

KVĚTENA ÚDOLÍ OSLAVY A CHVOJNICE

Jazyček jadranský (*Himantoglossum adriaticum*) je jednou z nejbizarnějších evropských orchidejí a ikonou květeny údolí Oslavy a Chvojnice. Jeho květy jsou nevelké, ale mají barevný, pokroucený a hluboce rozeklaný pysk, jehož střední lalok bývá až 7 cm dlouhý. Těžiště výskytu jazyčku leží v jihovýchodní Evropě, na našem území dosahuje severozápadní hranice svého rozšíření. Je chráněn naší i evropskou legislativou. V minulosti se vyskytoval na několika lokalitách na jižní Moravě (např. v Podyjí a na Pálavě), dodnes přežil jen na Kopaninách u Ketkovic. Roste zde v okolí opuštěného vápencového lomu, situovaného na horní hraně údolí Chvojnice při cestě ke Ketkovskému hradu. Donedávna se zde nacházely desítky rostlin v řídké šipákové doubravě a suchých trávnících nad lomovou stěnou, na lesním okraji pod lomem a dokonce v samotném lomu. V posledních letech však byla pozorována jediná (viz též rámeček vpravo nahoře).

Vstavač nachový

Naopak orchidejí v nedávné době na Kopaninách objevenou je **vstavač nachový** (*Orchis purpurea*). Také on vyhledává teplá, vápnitá stanoviště, nejbližší lokality má v okolí Brna.

V suchých narušovaných trávnících na výslunných svazích se v údolí Oslavy vyskytují dva vzácné druhy z čeledi brutnákovitých. Prvním je **užanka uherská** (*Cynoglossum montanum*), silně ohrožený druh, vzácně rostoucí na píscích u Bzence a Valtic a na několika lokalitách na jihozápadní Moravě. Zajímavý příběh se pojí k druhému z nich, **strošku polopásému** (*Lappula semicincta*), který vzhledem připomíná statnou pomněnku s ježatými plody. V České republice byl poprvé objeven až v roce 1983 na základě herbářového sběru od Oslavan. Poté byl dlouho nevěstý a jeho výskyt byl znovu ověřen až v roce 2011 na Kopaninách u Ketkovic. Pak byl nalezen i pod Ketkovským hradem, na Plánici a u Čučic, roste i v NP Podyjí a u Jevišovic. Je považován za kriticky ohrožený druh.

Strošek polopásý

Užanka uherská (L. Ekrt)

Další dva význačné druhy upřednostňují skalní výchozy na chladných severních svazích. **Řeřišničník skalní** (*Arabidopsis petraea*) je vzácným druhem skal a kamenných moří, který se na Moravě vyskytuje jen na nevelkém území mezi Moravským Krumlovem, Mohelnem a Náměštěm. **Lomikámen trsnatý** (*Saxifraga rosacea*) už v PR Údolí Oslavy a Chvojnice bohužel zřejmě vyhynul, dosud ale roste na skalnatých severních svazích Kovářova kopce u Oslavan.

Řeřišničník skalní

Lomikámen trsnatý

Jetel červenavý

Zvonek boloňský

Třešeň křovitá

Škarda ukousnutá

Šanta lesostepní

Pryšec hranatý

Pro celou jihozápadní Moravu je typické vyznívání rostlin jihomoravských stepí a teplomilných doubrav. Často jde o druhy s kontinentálním areálem, rozšířené daleko na východ ve stepní a lesostepní zóně východní Evropy a jižní Sibíře. V údolí Oslavy a Chvojnice obvykle rostou na ojedinělých lokalitách s vápnitým podložím. Patří mezi ně **šanta lesostepní** (*Nepeta nuda*), **třešeň křovitá** (*Prunus fruticosa*), **zvonek boloňský** (*Campanula bononiensis*) nebo **škarda ukousnutá** (*Crepis praemorsa*). Podobné rozšíření zde mají evropské lesostepní druhy **jetel červenavý** (*Trifolium rubens*) a **pryšec hranatý** (*Euphorbia angulata*).

Koniklec velkokvětý

Koniklec luční

Křivatce český

Správným časem pro návštěvu Véhonu u Senorad je brzké jaro. V tu dobu tu vykvétají stovky konikleců dvou různých druhů. Hojnější **koniklec velkokvětý** (*Pulsatilla grandis*) je stepní druh, který na jihozápadní Moravě dosahuje západní hranice svého areálu. Méně početný je zde **koniklec luční** (*P. pratensis*), který roste na Moravě i v Čechách. Spolu s koniklecí tu žlutě kvetou spousty **křivatce českého** (*Gagea bohemica*) – drobné jarní cibuloviny charakteristické pro skalní terasy a drobné výchozy nevápnitých hornin. Větší populaci má ještě pod Ketkovským hradem, jinde v Pooslaví je vzácný.

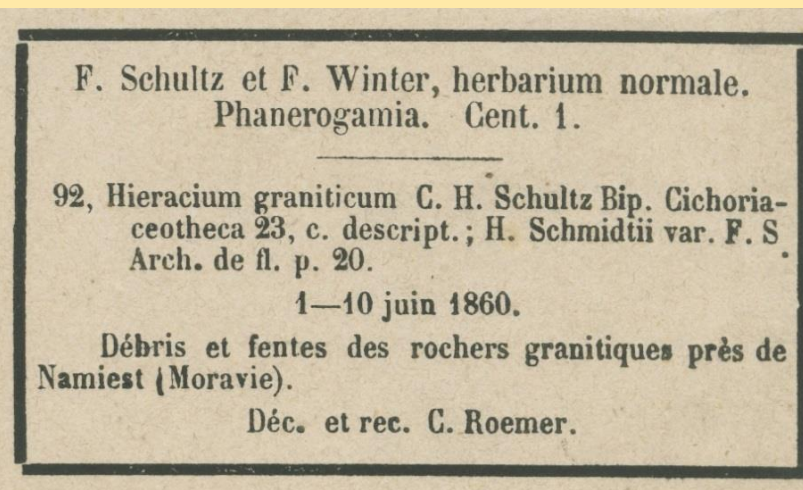

Opuštěný vápencový lůmek na Kopaninách u Ketkovic a jeho okolí je lokalitou dvou kriticky ohrožených druhů naší květeny – jazyčku jadranského a strošku polopásého. Mezní výskyt na Moravě tu má řada dalších světlých a teplomilných druhů včetně dubu šipáku, hvězdnice zlatovlásky, hvězdnice chlumní a vstavače nachového. Státní ochrana přírody přesto o lokalitu pečuje nedostatečně a ta – jak je patrné i z fotografie – zarůstá dřevinami, což většinu vzácných druhů nevyhovuje.

Jeden rostlinný druh byl také v okolí Náměště – a pravděpodobně přímo v údolí Oslavy – nově objeven pro vědu. Je to **jestřábník žulový** (*Hieracium graniticum*), který popsal v roce 1862 německý botanik C. H. Schultz na základě rostliny (tzv. *typus probabiliter*) sebrané v roce 1860 na „žulových sutích a skalách u Náměště“. Rostlinu našel tehdejší náměšťský občan německého původu a amatérský botanik C. Römer. Žula se sice v okolí Náměště nevyskytuje – ve skutečnosti šlo spíše o rulu nebo granulit – jestřábník žulový je však význačný druh skalních výchozů různých kyselých hornin na celé jihozápadní Moravě. V současnosti jej botanici nejčastěji považují za poddruh jestřábníku bledého (*Hieracium schmidtii* subsp. *graniticum*).

Jestřábník (bledý) žulový

Etiketa herbářové položky jestřábníku (bledého) žulového sebraného v červnu 1860 u Náměště nad Oslavou Carlem Römerem. Römer pracoval jako účetní v místním soukenickém závodě a ve volném čase aktivně botanizoval. Je autorem prvního soupisu druhů okolí Náměště (1855) a zřejmě také prvním nálezcem nejslavnějšího druhu Mohelenské hadcové stepi – podmrvky hadcové.

Text: J. Roleček. Podklady: L. Ekrt, B. Čepelová, L. Čech.

Foto: J. Roleček, není-li uvedeno jinak.

Podpořeno grantem z Islandu, Lichtenštejnska a Norska.

Supported by a grant from Iceland, Liechtenstein and Norway.

